

OKUL ANNELİĞİ: OKUL GÜVENLİĞİNE YÖNELİK BİR MODEL ÖNERİSİ

School Motherhood: A New Model Proposal To School Safety

Fatih TÖREMEN¹
İbrahim ÇANKAYA²
Yunus AVANOĞLU³

Özet

Bu çalışmanın temel amacı, okul güvenliğini tanımlamak ve okul güvenliği konusunda okul anneliği adında etkili bir okul-aile işbirliği modeli önerisi sunmaktır. Araştırmada uluslararası literatür taranarak şiddet ve okul güvenliği konusunda çalışmalar incelenmiştir. Ayrıca okul güvenliği konusundaki tanımlamalara ve teorik yaklaşımlara da yer verilmiştir. Araştırmada, okul güvenliği konusundaki risk faktörleri vurgulanarak, sosyal, psikolojik ve işbirlikli bir gereksinim olan Okul Anneliği Modeli tanıtılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, okullarda okul anneler kurulunun oluşturulması, kurulun çalışmalarının düzenlenmesi, amaçları, kurula seçilme ölçütleri, kurulun faaliyetleri ve kurulun okul güvenliği açısından önemi konuları tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul güvenliği, Sinerji, Okul anneliği modeli

Abstract

The main objective of this study is to define the concept of school safety and to present a model proposition about school safety titled as school motherhood. In this study, the related international literature on violence and school safety was examined. Besides, definitions and theoretical approaches on school safety were accommodated in this study. Emphasizing the risk factors on the matter of school safety, school motherhood model, which is a requirement in social, psychological and cooperational aspects, was tried to be introduced. In this context, the matters of constituting a mothers board in schools, arranging works of this board, the objectives of this board, selection criteria for this board, the activities of this board and the importance of this board for school safety were emphasized.

Keywords: School safety, synergy, school motherhood model.

Giriş

1940'lı yıllardaki gençler için disiplin sayılabilecek suçlar arasında, okulda sakız çiğnemek, koridorlarda koşmak, gürültü yapmak, sigara içmek gibi davranışlar bulunmaktaydı. Bugünün okulları ise madde bağımlılığı, erken

¹ Doç.Dr.; Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Elazığ., ftorem@firat.edu.tr

² Arş. Gör.; Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, 21280-Diyarbakır, icankaya@dicle.edu.tr

³ Arş.Gör.; Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 21280-Diyarbakır, avanoglu@dicle.edu.tr

hamilelik, intihar girişimi, evden ve okullardan kaçışlar, çeteler, silah taşımak, uyuşturucu madde kullanmak gibi güvenliği tehdit eden risk davranışları ile karşı karşıyadır (Eisenbraun, 2006). Okul güvenliği, özellikle dünyada son 20 yıl içerisinde şiddet olaylarının ve sosyo- psikolojik risk faktörlerinin artışı nedeniyle kamuoyunda önem kazanmaktadır.

Okul güvenliği “öğrencilerin, öğretmenlerin ve diğer personelin kendilerini fiziksel, psikolojik ve duygusal bakımdan özgür hissetmeleridir” (Dönmez, 2001, 64) ve “Okulda öğrenmek için uygun bir ortam yaratılmasıdır” (Güven, 2002, 68) şeklinde tanımlanmaktadır.

Okul güvenliği ve okul güvenliğini tehdit eden risk faktörleri 3 teorik yaklaşım içerisinde değerlendirilmektedir: a- Kontrol Teorisi, b- Okul İklimi Teorisi, c- Sosyal Çözüm Teorisi. (Welsh, Grene, Jenkins, 1999, 64).

Kontrol Teorisi

Bu teoriye göre, okullardaki şiddetin temelinde kültürel, toplumsal ve aile değerlerinin etkililiğinin zayıf olması yer almaktadır. Ailede sosyalleşme düzeyi yeterli olmayan çocuklar okullarda da yeterli düzeyde sosyal değerleri öğrenme ve kazanma özelliklerine sahip değildirler. Okul-aile işbirliğinin zayıflığı, otokontrolü sağlayan değerlerin yeterince bireylere aktarılamayışı okul güvenliği için risk oluşturmaktadır (Welsh, Grene, Jenkins, 1999, 75).

Bu teori çerçevesinde okul güvenliğinin sağlanabilmesinin temelleri arasında şu hususlara ağırlık verilmektedir:

— Ailelerin okul etkinliklerinde ve okul yönetiminde daha etkili olması.

— Okulların sosyal faaliyet içerikli programlarının aileler işbirliği ile hazırlanması.

— Okulların sivil toplum örgütleri ile etkili işbirliği yaparak ortak sosyal faaliyet programlarını hazırlaması.

Okul İklimi Teorisi

Bu teoriye göre okul güvenliği, okul ortamının herkese açık, paylaşılabilir okul ilkeleri ve değerlerine sahip, üyeleri ve çevre ile açık iletişim içerisinde olmasını içermektedir.

Okul kültürü içerisinde öğrenci ve öğretmenlerin kendilerini okula ait olarak hissetmeleri, ödüller, okulun gelenekleri, okulun değerleri, okulun tarihi, etkili lideri, okulun idol kahramanları ve okul iklimi, öğrenci, öğretmen ve çevre üzerinde olumlu bir oluşturmaktadır (Sergiovanni, 1991, 221). Ayrıca okullarda öğrencilerin düşük beklentilere sahip olması, sosyal yeteneklerinin yeterince okul tarafından desteklenmemesi, korku kültürü, değişikliklere yer verilmemesi okul iklimini olumsuz etkilediğinden okul güvenliği ve öğrenci başarısı üzerinde de olumsuz etkileri olmaktadır.

Bu teori çerçevesinde değerlendirildiğinde okul güvenliğinin oluşturabilmesi için;

— Okullarda davranış eğitimi konusunda ailelere uzman destekli eğitim verilmesi,

— Öğretmen ve yöneticilere empatik düşünebilme becerileri konusunda seminerler verilmesi,

— Okul programları arasında sosyal yeteneklerin geliştirilmesine yönelik birimler oluşturulmalı ve özel yeteneklere yönelik faaliyetler planlanmalıdır (Schick, Cierpka, 2005).

Toplumsal Çözülme Teorisi

Bu teoriye göre “Okulun Dış Ekolojisi” yani çevresel ve kültürel değerler veya doğurgular, okul güvenliği üzerinde doğrudan ve dolaylı etki yapmaktadır. Okulların içerisinde bulunduğu çevrenin sosyal ve ekonomik kalkınmışlık düzeyi ile okul güvenliği ve başarısı arasında doğrusal bir ilişki vardır (Med, 2004).

Aile içi şiddetin yaygın olduğu, şiddete dayalı ceza anlayışının egemen olduğu, kadına yönelik şiddetin yaygın olduğu kültürlerde çocuk ve gençlerde saldırganlık eğiliminin daha fazla olması toplumsal değerlerin okul ve birey güvenliğini doğrudan etkilediğinin göstergeleri olarak kabul edilmektedir (Liang, Flisher, Lombard, 2006).

Kültür içerisinde özellikle çocukların suiistimal edilmesi ve şiddete maruz kalması ile okullarda çocukların içe kapanık olmaları ve yalnızlık hissetmeleri arasında tespit edilen ilişki, sosyal ve kültürel özelliklerin okul güvenliği üzerindeki etkisini göstermektedir (Doe, 2000).

Bu teori çerçevesinde değerlendirildiğinde okul güvenliği için okulların;

— Öğrenci ailelerine yönelik ev ziyaretlerinde bulunmaları,
— Rehberlik ve uzman öğretmen desteği ile anne ve babalara yönelik iletişim seminerleri vermesi,

— Özellikle öğrenci annelerinin okul ortamına dâhil edilerek hem kadınları hem de okul-aile işbirliğini daha çok etkili hale getirmesi için çaba göstermeleri gerekli görülmektedir.

Okul Güvenliğini Tehdit Eden Risk Faktörleri

Okulların sosyal bir örgüt olma özellikleri göz önüne alındığında, okul güvenliğini tehdit eden risk faktörleri aşağıda ifade edildiği gibi bireyden kaynaklanan, okuldan kaynaklanan, aile ve kültürden kaynaklanan olmak üzere farklılıklar gösterebilmektedir.

Tablo 1. Okul güvenliğini tehdit eden risk faktörleri

Bireysel Faktörler	Okullardan Kaynaklanan Faktörler	Aileden Kaynaklanan Faktörler	Kültürel Faktörler
Zorba davranışlara maruz kalmak ve zorbalıkta bulunmak, Uyuşturucu ve alkol kullanmak, Sosyal yalnızlık, Düşük beklentiler ve amaç yoksunluğu, Algısal ve psikolojik bozukluklar.	Disiplin ve ceza tarzları, Okulların sosyal yetenekler ve sosyal aktiviteler açısından yetersiz oluşu, Okulun olumsuz ekolojisi Güvensizlik, Okulların büyüklüğü, Okul-aile işbirliğinin yetersiz oluşu.	Aile-içi şiddet, Empati eksikliği, Ekonomik yoksulluk, Aile-içi beklentilerin yeterince karşılanamayışı, Aile-içi akıl ve psikolojik hastalıklar.	Değerlerin yozlaşması, Irkçılık, Sosyal yoksulluk, Çete ve mafyalar, Şiddetin meşru görülmesi, Çocuk suiistimali ve Medya, Zorbalık ve disiplin kültürü.

Kaynak: BALDRY, C. A. (2003). S. 27

Yukarıda belirtilen risk faktörleri okul güvenliğini doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen en önemli sosyal-kültürel ve psikolojik içerikli faktörlerdir. Bu faktörler arasından yüksek düzeyde risk taşıyanları ise şu şekilde açıklanabilir:

Zorbalık ve Zorbalığa Maruz Kalmak

Zorbalık (Bullying) kavramı 1994'te Olweus tarafından, “ Kişinin bir veya birkaç kişi tarafından birkaç kez veya sürekli olarak fiziksel ve psikolojik olarak baskı altında tutulması olarak tanımlanmıştır”. Zorbalık, fiziksel şiddet unsurlarını içerdiği gibi küfür etmek, tehdit etmek, küçük düşürmek, alay etmek, dedikodu yapmak ve isim takmak gibi psikolojik şiddet içeren davranışları da kapsamaktadır (Liang, Flisher, Lombard, 2006). Ailede, okulda ve sokakta zorba davranışlarda bulunan ve bu davranışlara maruz kalan çocuk ve ergen sayısının giderek artması okul güvenliğini tehdit eden en önemli risk faktörleri arasındadır.

Türkiye’de yapılan bir araştırmaya göre; Son bir yıl içerisinde herhangi bir zorbalığa maruz kaldınız mı? Sorusuna üniversite öğrencilerinin %35’i fiziksel saldırıya, %35,3’ü sözlü saldırıya, %28’i tehdit edilmeye, %16’sı ise cinsel suiistimallere maruz kaldığını bildirmiştir. Öğrencilerin %28’i okul içerisinde zorbalığa maruz kaldığını söylerken, %24’ü okul dışında, %16’sı okul koridorlarında, %16,4’ü ise okul kafeteryasında zorba davranışlara maruz kaldığını bildirmişlerdir (Kepenekçi, Çinkır, 2006).

İtalya’da yapılan başka bir araştırmada; Son 3 ay içerisinde herhangi bir zorba davranışta buldunuz mu? Sorusuna ilköğretim orta kısım öğrencilerinin %48,3’ü evet cevabı verirken, aynı süre içerisinde zorba bir davranışa maruz kaldınız mı sorusuna ise %59’u evet cevabını vermişlerdir (Baldry, 2003). Okullarda, zorba davranışlarda bulunan öğrencilerin geçmişte

zorbalığa maruz kalma deneyimi yaşamış olmaları arasında kuvvetli ilişki bulunmuştur.

Güney Afrika'da yapılan başka bir araştırmada ise, okullarda risk faktörü en fazla olan öğrenciler arasında, hem şiddete maruz kalan hem de şiddet eylemlerine doğrudan ve dolaylı katılanların yer aldığı gözlenmiştir (Liang, Flisher, Lombard, 2006).

Çocuk ve Ergenlerde Stres ve Psikolojik Bozukluklar

Stres, kaygı düzeyinin fazla oluşu ve psikolojik hastalıklar, çocuk ve yetişkinler arasında saldırganlık, açık iletişim kuramamak, önyargılı olmak gibi risk faktörleri üzerinde etkili olmaktadır. Psikolojik olarak aşırı stres ve kaygılanma düzeyi ile zorba davranışlara yönelme arasında pozitif bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Yapılan bir araştırmada, tekrarlanarak saldırganlığa maruz kalan öğrencilerin depresyona yakınlık ve saldırgan davranış gösterme riskinin daha fazla olduğu görülmüştür

(Dao, Kerbs, Rollin v.d, 2006).

Amerika Birleşik Devletleri Colorado Eyaletinde yapılan başka bir araştırmaya göre, zorba davranışlar içinde yer alan öğrenciler ile zorba davranışlarda bulunmayan öğrenciler arasında saldırganlık, kendini kontrol edebilme, stres, güvenebilmek ve narsist özellikler açısından anlamlı farklılar tespit edilmiştir. Psikolojik sorunlara sahip öğrencilerin saldırgan davranışlara daha yatkın oldukları gözlenmiştir (Henrich, Brookmeyer, Shahar, 2005) .

Yine Amerika Birleşik Devletlerinde yapılan başka bir araştırmada ise, aile içi şiddete maruz kalan öğrencilerin ailelerinde agresiflik, depresif bozukluklar, paranoid bozuklukların bulunması öteki ailelere oranla daha fazla olduğu gözlenmiştir(Coolidge,Denboer,Segal, 2004).

Uyuşturucu ve Alkol Kullanmak

Alkol ve uyuşturucu her yaşta bireyler için risk taşımaya rağmen, 7-18 yaş arasındaki çocuk ve ergenler arasında daha etkili ve olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir. Zorba davranışlar içerisinde olan çocuk ve ergenlerin, zorba davranışlarda bulunmayanlara kıyasla alkol, uyuşturucu ve sigarayı denemiş oldukları ve kullanma oranının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Alkol, sigara ve uyuşturucu gibi madde bağımlıları olan çocuk ve gençlerde, aile ve okul rehberliği destekli psikolojik yardımlar yetersiz kalmaktadır. Bu bireylerin uzman desteğine ve daha etkili okul-aile işbirliğine ihtiyaçları vardır.

Aile-İçi Şiddet

İnsan hayatı, doğrudan veya dolaylı olarak yaşam süresi boyunca aile kurumu ile etkileşim halindedir. Özellikle ekonomik bağımsızlığını kazanmamış, üretken olmayan çocuk ve gençlerde aile-içi olumlu iklim, onlar arasında psiko-davranış açısından olumlu bir etkiye sahiptir.

İtalya'da 1059 ilköğretim okulu öğrencisi üzerinde yapılan araştırmada, son 3 ay içerisinde zorba davranışlarda bulunduğunu söylenen

erkek ve kız öğrencilerin zorba davranışlarda bulunmayanlara göre, daha yüksek oranlarda ailelerinde şiddet davranışının olduğu gözlenmiştir. Özellikle aile içinde genellikle şiddete maruz kalan kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla stres ve saldırganlığa yatkın oldukları görülmüştür (Baldry, 2003).

Genellikle zorba davranışlarda bulunan ve zorba davranışlara daha sık maruz kalan gençlerin aile içi iletişimlerinin yetersiz olduğu ve duygusal olarak dışlanmalarının daha fazla olduğu görülmüştür. Aile içerisinde babanın anneye yönelik fiziksel saldırılarına tanık olan kız ve erkek çocuklarında okulda uyumsuzluk, saldırgan tavırlar ve nefret duygularının sürekliliği gibi problemlerin ön planda olduğu görülmüştür. (Eisenbraun, 2006). Özellikle ailede anne-baba ve çocuklar arasında sürekli şiddetin var olması, çocuklarda anti sosyal davranışların oluşmasında önemli etki oluşturmaktadır.

Disiplin Uygulamaları

Disiplin, okul ortamını daha güvenli hale getirmek ve okul güvenliğini tehdit eden unsurları azaltmak veya ortadan kaldırmak amacıyla uygulanmaktadır. Disiplin uygulamalarının en önemli özellikleri arasında, yaptırım gücü, tutarlılık, süreklilik, eşitlik, adalet ve öğrencilerin gelişim seviyelerine uygunluğu önemlidir. Okullardaki disiplin uygulamalarının etkisiz olduğu konusundaki eleştirilerin temel dayanakları şunlardır: Disiplin kurallarının sürekli ve düzenli uygulanmaması, öğrencilerin beklentilerinin ve gelişimsel özelliklerinin dikkate alınmaması, sorumluluk kazandırmaktan uzak olması, amaçlarının açık ve net ifade edilmemesi (Eisenbraun, 2006). Okullardaki disiplin uygulamaları içerisinde yer alan katı cezalar, okuldan uzaklaştırmak, psikolojik şiddet, kınamak gibi uygulamalar okullara karşı daha fazla nefret ve pasif saldırganlığı artırmaktadır (Leaf, Susan, Keys, 2005).

Okullarda uygulanan disiplin uygulamalarının yanı sıra aile içerisinde ebeveyn tarafından uygulanan disiplin uygulamaları da okul ve birey güvenliğini olumlu veya olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Baba ve annenin sert davranması, erkek merkezli aile ve disiplin uygulaması ve korku merkezli disiplin uygulamaları çocuk ve gençlerde güven duygusunu olumsuz etkilemekte ve risk oluşturabilmektedir (Balcıoğlu, 2005).

Okulların Sosyal Aktiviteler Açısından Yetersiz Olması

Okulların en önemli görevleri arasında, bireylerin sosyalleşme süreçlerine katkı sağlamak ve bu sürece yönelik işbirliği ve ortamlar oluşturmak yer almaktadır. Günümüzde okulların en fazla eleştirildikleri özellikleri arasında programların sosyal yaşamdan kopuk olması, sosyal yaşama dönük olamaması ve okul-çevre işbirliğinin yeterli seviyede olmaması yer almaktadır. Okullarda bireylerin sosyal yaşama yönelik yeterli düzeyde hazırlanmalarını bireylere yönelik risk faktörünü artırmaktadır.

Almanya'da yapılan bir araştırmada, aynı okul ortamında duyu yönetimi, sosyal yeteneklerin geliştirilmesine yönelik kurslar ve empatik düşünebilme becerileri konularında seminerlerden oluşan program, 30 deney

sınıfı üzerine uygulanmıştır. Ayrıca normal okul programının uygulandığı 14 sınıf kontrol grubu olarak seçilerek 3 yıl süresince yapılan çalışmalar sonucunda deney grubu sınıflarında bulunan öğrencilerin kontrol grubunda yer alan öğrencilere göre, özgüven, ifade yetenekleri, özel yeteneklerini sergileyebilmek ve sosyal faaliyetlerde bulunabilmek özellikleri açısından daha aktif oldukları gözlenmiştir (Schick, Cierpka, 2005).

Okullarda spor amaçlı alanların yetersiz olması, dinlenmek amaçlı mekânların azlığı öğrencilerin kendilerini rahat ve güvenli hissedebilmeleri açısından da olumsuz etki oluşturmaktadır (Balcıoğlu, 2005). Okullarda öğrenciler arasında yıkıcı ve saldırgan davranışların genel nedenleri arasında sorunların ertelenmesi, dışlanma ve etkili rehberlik amaçlı iletişimin eksikliği de yer almaktadır.

Okulların sosyal açıdan daha yeterli olabilmesi için okullarda, “Gençlik Gelişim Programları”, “Okul Aile Danışmanlığı”, “Sosyal Yetenekleri Geliştirme Merkezleri” kurulmalı ve uzmanlar desteğinde yürütülmelidir (Leaf, Susan, Keys, 2005). Bu durum okullardaki risk durumunu sosyal destek aracılığı ile azaltabilmektedir.

Okulun Olumsuz Ekolojisi

Okulların iç ve dış ekolojik özellikleri ve güvenli bir iklime sahip olmaları öğrenci, öğretmen ve personelin performans ve başarıları üzerinde çok önemli bir etkiye sahiptir. Okulların sosyal ve duygusal bir örgüt olmaları itibarıyla buldukları durum, tüm üyeleri üzerinde ortak etkiler uyandırmaktadır.

Okulu yarıda bırakma oranının fazla olduğu, şiddet eylemlerinin sık görüldüğü, öğrenciler arasında psikolojik sorunların fazla olduğu ve çetelerin tehdidi altında bulunan okullarda okula olan güvensizliğin daha fazla olduğu gözlenmiştir (Med, 2004). Öğretmen-öğrenci, okul-aile, okul-sosyal çevre işbirliğinin daha yoğun olduğu, öğrenci merkezli yönetim ve öğretimin yapıldığı, tarihinde önemli başarıları olan ve markalaşabilen okulların sahip olduğu ekolojik atmosfer, üyeleri üzerinde daha olumlu etkiler oluşturmaktadır.

Okul- Aile İşbirliğinin Yetersiz Olması

Okul-aile işbirliği, ailelerin okul yönetiminde ve faaliyetlerinde daha etkili rol üstlenmelerini, çocuk ve gençlerin eğitiminde ailelerin uzman desteğinde bilinçlendirilmelerini sağlayarak, okulların iş yükünü hafifleterek risk durumunu azaltabilmektedir.

Okul-aile işbirliğinin, genellikle öğrencilerin akademik başarıları üzerine yoğunlaşması, işbirliğinin daha çok görüşmeler ile sınırlı olması, öğrencilerin beklentilerinin, duygusal ve kişilik sorunlarının çözüme kavuşturulmaması işbirliğini yetersiz kılmaktadır (Med, 2004). Son 10 yıl içerisinde okullarda şiddet eylemlerinin genel olarak azalma göstermesine rağmen öğrenciler arasında şiddet suçlarının olabilme riski korkusunun fazla olması okullarda korku kültürünün egemen olduğunu göstermektedir. Korku

kültürünün egemen olması, okullara duyulan güveni azaltmakta ve aileler ile işbirliğinin daha etkili hale getirilmesini zorunlu kılmaktadır (Miller, Gibson, Ventura v.d, 2005).

Amerika Birleşik Devletleri'nin Atlanta Eyaletinde ilköğretim öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, okul-aile işbirliği içerisinde yapılan faaliyetlerin şiddet eylemlerine karışan çocuklar üzerinde yoğunlaştığı fakat özellikle psikolojik şiddete maruz kalan öğrenciler üzerinde önlemsel çalışmaların yetersiz olduğu gözlenmiştir. Bu durum okul-aile işbirliği faaliyetlerinin öğrencileri psikolojik ve duygusal olarak tatmin etmediğini göstermektedir (Henrich, Brookmeyer, Shahr, 2005).

Ekonomik Yoksulluk

Okulların hem ekonomik yoksulluğun olduğu çevrede bulunması hem de sayıca fazla yoksul öğrencilere sahip olması, okullarda daha az düzeyde aileler ile işbirliği gerçekleşmekte ve suç işleme riskini artırmaktadır. Okullarda yoksul öğrencilerin fazla olması ve sosyal değerlerin zayıflaması okul güvenliğini tehdit etmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nin Florida Eyaletinde 371 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan araştırmaya göre, okulda yoksul öğrencilerin sayıca fazla olması sosyal etkileşimin daha az olmasına ve kişiler arası daha fazla önyargılara neden olduğu gözlenmiştir (Stretesky, Hogan, 2005). Yoksulluğun artışı, sosyal kontrollerin zayıflamasına neden olduğundan hırsızlık, sermaye düşmanlığı ve sosyal gruplar arası yakınlaşmayı olumsuz etkilediğinden dolayı okul güvenliğini tehdit etmektedir. Ayrıca yoksulluğun sürekliliği çocuklar ve gençler üzerinde doyumsuzluk, endişe yoğunluğu ve sürekli güvensizliğe yol açabilmektedir.

Kültürel Faktörler

Aile yapıları, aile biçimleri, değerler, gelenekler ve suça yönelik toplumsal tutumlar, toplumsal kontrolü etkileyebildiği gibi okulların güvenliği üzerinde de etkili olmaktadır. Bu duruma paralel olarak silah kullanımının yaygın olduğu, silahla işlenen suçların fazla olduğu ortamlardaki üniversite öğrencilerinin üzerinde silah taşıma oranının daha yüksek olduğu gözlenmiştir (Henrich, Brookmeyer, Shahr, 2005).

9-17 yaşları arasında 987 ilköğretim öğrencisi üzerinde Seul'de yapılan araştırmaya göre, çocukların anti-sosyal davranışları ile aile ve akraba çevresinden kötü muamele görmeleri arasında pozitif bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir (Doe, 2000).

Aynı araştırmaya göre, eşleri tarafından genellikle şiddete maruz kalan kadınların %91,8'inin çocuklarına yönelik şiddet içerikli disiplin cezaları verilmesine daha sıcak baktıkları belirlenmiştir.

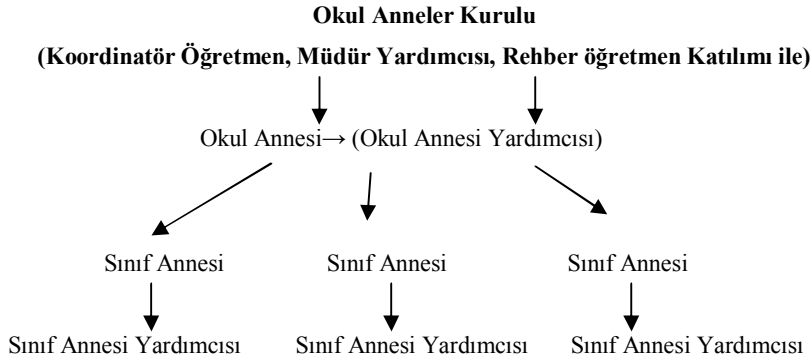
Hem aile-içi şiddetin hem de kültürel olarak şiddetin yaygınlığı çocuk eğitimi ve disiplin anlayışını etkileyebilmekte ve bu durum okul güvenliği ve ruh sağlığı açısından bir risk oluşturmaktadır. 1994'te Seul'de ilköğretim 4.5.6.sınıflar arasında 1080 çocuk arasında üzerinde yapılan araştırma

sonucuna göre, öğrencilerin %29'u aile üyelerince genellikle sık sık dayak yediklerini ve çoğu zaman bu durumu kabullenemediklerini söylemişlerdir. Çocukların %15'i kardeşlerine itaat etmediklerinden, %16'sı ev ödevini yanlış yaptığından, %15'i derslerinde başarısız olduklarından, %11'i eve geç geldiğinden, %11'i ebeveyni ile kibarca konuşmadığından sıklıkla şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir (Doe, 2000).

Toplumsal olarak, kalabalık aile, ırkçılık, sosyal yoksulluk, çete savaşları, adaletsizliğin yaygınlaşması, kadına yönelik şiddetin yaygınlığı da ayrı bir risk faktörüdür (Ramphele, 1997). Ayrıca kültürel önyargılar ve aynı kültür içerisindeki alt kültürel çatışmalar da çocuk ve gençlerin güvenliği üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Bu durum çocuk ve gençlerin öteki kültürlerle yönelik yaklaşımının belirlenmesinde ayrı bir öneme sahiptir (Köknel, 2003).

Okul Anneliği Modeli

Okul anneliği modeli önerisi, kuramsal kısımdaki problemler çerçevesinde ileri sürülen, etkili bir okul- aile ve sosyal çevre etkileşimine yönelik önemli bir örnek, kabul edilmektedir. Okul anneliği, okul anneleri kurulundan oluşmaktadır. Kurul koordinatör öğretmen, müdür yardımcıları, rehber öğretmenler yönetiminde okul öğrenci velileri arasından seçimle belirlenen bir okul annesi ve her sınıfı temsil eden sınıf annelerinden oluşmaktadır. Aşağıda, okul anneliği modeli şematik olarak gösterilmiştir.

Okul Annesi

Okul Annesi, okuldaki sınıf sayısını temsil edecek şekilde seçilen sınıf annelerinin eğitim-öğretim yılının ilk toplantısında sınıf anneleri arasından seçilir. Okul Annesinin görev süresi 1 yıldır. Görev süresi Okul Anneleri Kurulunda uygun görüldüğü takdirde 1 yıl daha uzatılabilir. Okul Annesinin, sınıf annelerine yardımcı olmak, sınıf annelerinin işlerini koordine etmek ve okul anneleri kuruluna başkanlık etmek gibi görevleri vardır. Okul Annesi kurulda alınan kararları okul yönetimine, rehberlik servisine ve öğretmenler kuruluna da bildirir. Okul yönetimi ile işbirliği içerisinde çalışır.

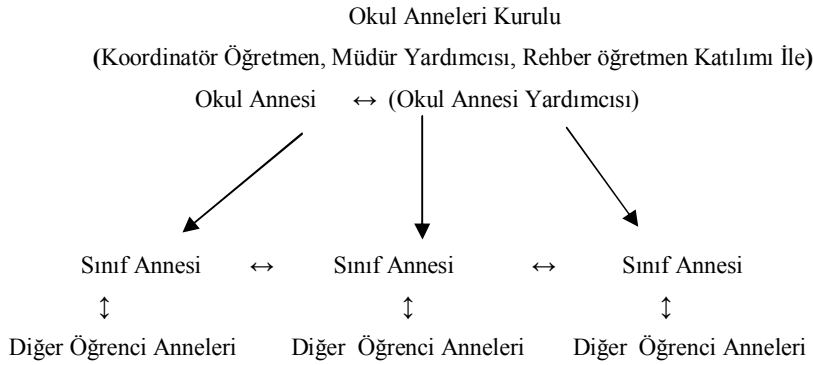
Sınıf Annesi

Sınıf Annesi, her eğitim ve öğretim yılının başında, okulda sınıf sayısını temsil edecek sayıda, her sınıftaki öğrenci anneleri arasından, okulda yılın yapılacak ilk toplantısında belirlenir. Kendisine bağlı birde sınıf annesi yardımcısı seçilir. Sınıf Annesinin görev süresi 1 yıldır. Temsil ettiği sınıftaki öğrenci anneleri isterlerse bu süreyi en fazla 1 yıl daha uzatılabilmesini kurula önerebilirler. Sınıf Annesi temsil ettiği sınıftaki öğrencilerin problemleri ile yakından ilgilenir. Sınıf içerisinde yapılacak etkinlikleri aylık kurul toplantısından önce sınıftaki öteki öğrenci anneleri ile bir araya gelerek belirler.

Sınıf annesi faaliyetlerini sürdürürken kendi sınıftaki öğrenci anneleri, öteki sınıf annesi temsilcileri, okul annesi ve okul yönetimi ile işbirliği içerisinde çalışır. Sınıf annesi çözüm üretmede zorlandığı konuları ve problemleri Okul Anneleri Kurulunda görüşülmek üzere gündeme getirir.

Okul Anneleri Kurulunun Örgütsel İletişim Şeması

Okul anneleri kurulunun yapısal ve iletişim şekli aşağıda şema halinde gösterilmiştir.

Kurul Aylık olarak okul rehber öğretmeni, koordinatör öğretmen, gönüllü öğretmenler, müdür yardımcısı, okul annesi ve sınıf annelerinin bir araya gelmesi ile toplanır. Kurula isterlerse okulda çocuğu olan öteki öğrenci anneleri de gönüllü katılabilirler ve önerilerini kurula sunabilirler.

Kurula, okul annesi başkanlık eder. Sınıf annelerinin sorunlarını, çözüm önerilerini ve görüşlerini dinler. Sınıf annelerinin okuldan beklentileri ve karşılıklı olarak okul yönetiminin de sınıf annelerine yönelik talepleri bu kurulda görüşülür. Ayrıca okul içerisinde veya dışında yapılması planlanan tüm sosyal etkinlikler kurulda planlanır. Okul annesi toplantılara katılmadığı zaman sınıf anneleri arasından seçilen temsilci bir sınıf annesi kurula başkanlık eder.

Kurulun alacağı kararlarda, öğrenci annelerinin ve sınıf temsilci annelerinin talepleri özellikle dikkate alınır. Kurul kararlarının okul yönetimince dikkate alınması zorunludur. Kurul olağan dışı hallerde de toplanabilir. Okul Annesi kurula bir yıl süreyle başkanlık eder. Kurul yılın en son toplantısında bir sonraki yıl içerisinde görev yapacak olan kurul başkanı ve aynı zamanda okul annesi olarak görev yapacak kişiyi belirler. Kurul uygun gördüğü takdirde mevcut okul annesinin görev süresini 1 yıl daha uzatabilir. Kurul kararları görüşmeler sonucunda oy birliği ile alınır. Kurul her çeşit bireysel görüş ve önerilere açıktır.

Kurul kararlarını okul annesi her dönem yapılan öğretmenler kurulunda gündeme getirir ve öğretmenlerin görüş ve önerilerini dinler.

Okul Anneliğinin Amaçları

Okul anneliği modelinin genel ve özel amaçları aşağıda maddeler halinde ifade edilmeye çalışılmıştır.

Tablo.2 Okul anneler kurulunun amaçları

<ul style="list-style-type: none"> —Aileleri okul yönetimi içinde daha etkili hale getirmek. —Okul güvenliğini artırmak için ailelerin desteğini sağlamak. —Okulun sosyal ve kültürel rollerini daha fazla aktive etmek. —Öğrencilerin kişisel, duygusal v.b sorunlarına çözüm üretebilmede etkili işbirliği oluşturmak. —Okul-çevre işbirliğini zenginleştirmek. —Okula yeni ekonomik kaynaklar kazandırmak. —Okullarda meydana gelen zorbalık ve şiddet içerikli davranışları azaltabilmek için ailelerin tecrübelerinden yararlanmak. —Okulun iş yükünü azaltmak. 	<ul style="list-style-type: none"> —Disiplin yönetiminde okul-aile işbirliğini etkili hale getirmek. —Okul ihtiyaçlarının daha hızlı sürede karşılanabilmesini sağlamak. —Ailede çalışmayan kadınların yeni statü ve roller elde etmesini sağlamak ve kadınları daha üretken hale getirmek. —Kadınların sosyalleşme düzeylerine katkı sağlamak. —Okul merkezli yönetimi güçlendirmek. —Sosyal katılımı teşvik etmek.
--	--

Okul Annesi ve Sınıf Annesinin Seçilme Kriterleri

Okul annesi temsilcisinin ve buna bağlı olarak ta sınıf anneleri temsilcilerinin seçilmesinde bazı önemli ölçütler göz önünde bulundurulmalıdır bu ölçütler şunlardır:

Tablo.3 Okul annesi ve sınıf temsilci anneleri seçilirken dikkate alınacak kriterler

<ul style="list-style-type: none"> —Okulu ve çevreyi iyi tanımalı —Sivil toplum örgütleri ile işbirliği içerisinde olmalı —Gönüllü olmalı —Zaman ayırabilmeli —Aile (eş) desteği olmalı —Temsil ettiği okulda çocuğu bulunmalı 	<ul style="list-style-type: none"> —Ekip anlayışı ile çalışmalı —Empatik düşünebilmeli —Farklı yaklaşımlara açık olmalı —Motivasyon becerisine sahip olmalı —Ödüllendirmeye önem vermeli —En fazla 1+1 yıllığına seçilmeli. —Sosyal yeteneklere önem vermeli
--	---

Okul Anneleri Kurulunun Yıllık Faaliyetleri

Okul anneleri kurulunun yıl içerisinde göstermiş olduğu faaliyetler sosyal, motivasyon, eğitime destek amaçlı ve kuruluş amaçlarına bağlı olarak aşağıda sınıflandırılmıştır.

Sosyal Faaliyetler

a- Sınıf içerisinde genellikle şiddete karışan ve şiddete maruz kalan öğrenciler sınıf annesi ve rehber öğretmen işbirliği ile belirlenerek, bu öğrencilere yönelik psikolojik amaçlı destek vermeye çalışılır.

b- Okul rehberlik servisi işbirliği ile sınıflarda stres ve kaygı düzeyi fazla olan çocuklar tespit edilerek, uzman psikolog desteği ile bu çocuklara kaygı seminerler verilir

c- Okul anneleri kurulu, rehber öğretmen ve aile hekimliği işbirliği ile okuldaki öğrenciler, madde bağımlılığı taramasından geçirilir.

d- Okullun disiplin uygulamalarının etkili olabilmesi ve disiplin uygulamalarının sorumluluk kazandırabilmesi için öğrenciler ve aileler üzerinde anket çalışması yapılarak, okulda etkili disiplin konusunda ortak görüşler alınarak sonuçları okul yönetimi ile değerlendirilir.

e- Okulun bulunduğu il çevresi ile ülke içerisindeki önemli tarihi ve doğal güzelliklerinin yerinde görülmesi ve öğrencilere ve ailelere yönelik sosyal katkı amaçlı geziler düzenlenir.

f- Öğrencilerin, ailelerin, öğretmenlerin ve yöneticilerin birbirlerinden ve okuldan beklentilerini tespit etmeye yönelik rehber öğretmen işbirliği ile ihtiyaç analizi yapılarak elde edilen sonuçlar anneler kurulunda değerlendirilip okul yöneticileri, öğretmen ve aileler bilgilendirilir.

g- Okul annesi, sınıf anneleri, rehber öğretmen ve koordinatör uzman öğretmen aracılığı ile okulun bulunduğu semt çevresi gezilerek çocukların ve gençlerin ruhsal, duygusal ve ahlaki gelişimlerini olumsuz etkileyebilecek mekânlar tespit edildi ve bu durum okul annesi kurulu aracılığı il valiliğine iletilmek üzere görüşmeler yapılır.

h- Madde bağımlılığının neden olabileceği zararlı sonuçlar hakkında psikiyatri uzmanları desteğinde öğrencilere yönelik seminerler ve slâyt gösterileri yapılır.

i- Rehberlik araştırma merkezi işbirliği ile uzman rehber öğretmenlerin desteğinde okuldaki öğrenci anne ve babaların gönüllü olarak katıldığı hafta sonları etkili disiplin eğitimi konusunda kurs açılarak, ailelerin bu konudaki eksiklikleri karşılanmaya çalışılır.

Motivasyon amaçlı faaliyetler

a- Okul annesi ve sınıf anneleri yıl boyunca okuldaki öğretmenlere ev ziyaretlerinde bulunur ve okul güvenliği için yapılması gereken yenilikler konusunda öğretmenlerin görüşleri alınır.

b- Yıl boyunca öğrenci aileleri arasında okul ve sınıf annelerinin de katılımı ile ev ziyaretleri yapılarak pozitif bir okul ikliminin oluşması sağlanır.

Eğitim amaçlı faaliyetler

a- Rehber öğretmen, gönüllü öğretmenler ve uzmanlar yardımı ile sıklıkla şiddet ve cezaya başvuran öğrenci annelerine yıl içerisinde, çocuklar ile etkili iletişim, aile içi iletişim, etkili anne -baba olmak konularında seminerler verilir.

b- Meslek seçimi, arkadaş seçimi ve çatışma yönetiminde nasıl davranılması gerektiği konusunda annelere drama etkinlikleri izletilir.

c- Kadınlara yönelik şiddet kullanan öğrenci babaları tespit edilerek, bu kişilere yönelik rehber uzman aracılığı ile iletişim seminerleri verilir.

Sonuç ve Değerlendirme

Okul anneliği modeli çalışmasının amaçları arasında, okul güvenliğini sağlamaya dönük alternatif yaklaşımların önemine değinmek, okul-aile ve toplumsal çevre etkileşimini geliştirmek bulunmaktadır. Model çalışmasında okul yöneticilerine, ailelere ve çevrede faaliyet gösteren resmi ve sivil toplum örgütlerine yönelik önemli faaliyetler yer almaktadır. Modelin etkili okul-aile ve çevre etkileşimine yönelik sonuçları ise şu şekilde ifade edilebilir.

- Okul Anneliği Modeli, okullarda rehberlik amaçlı psikolojik destek hizmetlerine önemli katkılar sağlamaktadır.
- Öğrenciler arasındaki şiddet problemlerini azaltmaya yönelik okul yönetimi ile etkili işbirliği içermektedir.
- Ailelerin, öğrenci problemlerini daha fazla dikkate almalarını sağlamaktadır.
- Bu modelde aile kendisini okulun yakın çevresi olarak değil, okulun bir üyesi gibi algılamaktadır.
- Okul anneliği modeli okullara, problemlerin çözümünde sosyal destek imkânları sunmaktadır.
- Okulların mevcut müşterilerinin öğrenciler ile sınırlı olmadığını vurgulamaktadır.
- Öğrencilerin etkili okul-aile işbirliğini gözlemlemeleri, öğrencilerin okula yönelik tutumlarını olumlu etkilemektedir.
- Sorunlara yerinde çözüm üretebilme imkânlarını teşvik ettiğinden, katılımcı demokratik yaklaşımlara ivme kazandırmaktadır.
- Okul anneliği modeli anne ve babaların yaşam boyu öğrenme süreci içinde olmalarının gerekliliğini vurgulamaktadır.
- Oluşturulacak olan işbirliği çerçevesinde okula yönelik yeni ekonomik destek imkânlarının oluşturulmasına zemin oluşturmaktadır.

Kaynakça

- Balcıoğlu, İbrahim (2005) *Toplum ve Şiddet*, Hayat Yayınları, İstanbul.
- Baldry, C. A. (2003). Bullying in schools and exposure to domestic violence, *Child Abuse&Neglect*, S. 27, ss.713–732.
- Coolidge, L.F., Denboer, W. J., Segal, D. (2004). Personality and neuropsychological correlates of bullying behavior. *Personality and Individual Differences*, S.36, ss.1559–1569.
- Dao, K. T. (2006). The association between dynamics and psychological distress, *Journal of Adolescent Health*, S.39, ss.277–282.
- Dönmez, B. (2001). Okul güvenliği sorunu ve okul yöneticisinin rolü, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, S.25, ss. 63-74.
- Doe, S. S. (2000). Cultural factors in child maltreatment and domestic violence in Korea, *Children and Youth Services Review*, S. 22, ss.231–236.
- Eisenbraun, D. K. (2006). Violence in schools: Prevalence, prediction, and prevention, *Aggression and Violent Behavior*, S. 20.
- Güven, M. (2002). Ortaöğretimde görev yapan öğretmen ve okul yöneticilerinin okul güvenliğine ilişkin algı ve beklentileri, *Yaşadıkça Eğitim*, ss. 74-75.
- Henrich, C. C., Brookmeyer, A. K., Shahar, G. (2005). Weapon violence in adolescence: Parent and school connectedness as protective factors, *Journal of Adolescence Health*, S. 37, ss.306–312.
- Leaf, J. P., Keys, G. S. (2005). Collaborating for violence prevention, *American Journal of Preventive Medicine*, S. 29, ss.279-287.
- Liang, H., Flisher, J. A., Lombard, J. C. (2006). Bullying, violence and risk behavior in South Africa school students, *Child Abuse&Neglect*, S. 31, ss.161–171.
- Kepenekci, K. Y., Çinkır, Ş. (2006). Bullying among Turkish high school students, *Child Abuse&Neglect*, S. 30, ss.193–204.
- Köknel, Özcan (2003). *Şiddet*, Remzi Yayınları, İstanbul.
- Med, P. J. A. (2004). The multisite violence prevention Project, *American Journal of Prevention Medicine*, S. 26, ss.3–11.
- Miller, M. J., Gibson, C., Ventura, E. H., Shreck, J. C. (2005). Reaffirming the significance of context: The Charlotte school safety program, *Journal of Criminal Justice*, S.33, ss.477–485.
- Ramphele, A. M. (1997). Adolescents and violence, *Journal of Social Science*, S.8, ss.1189-1197.
- Sergiovanni, T. J. (1991). *The Principalship: A Reflective Practice Perspective*, Boston: Allyn and Bacon.
- Shick, A., Cierpka, M. (2005). Faustus: evaluation of curriculum to prevent violence in elementary schools, *Applied and Prevention Psychology*, S. 11, ss.157–165.
- Stretesky, B. P., Hogan, J. M. (2005). Segregation and school disorder, *The Social Science Journal*, S. 42, ss.405–420.
- Welsh, W. N., Greene, J. R. and Jenkins, P. H. (1999). School disorder: The influence of individual, institutional, community factors, *Criminology*, S.37, ss. 73-115.